

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદની ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

સેકન્ડ અપીલ નં.૫૪ ઓફ ૨૦૦૦

વિથ

સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૫૩૦૩ ઓફ ૨૦૦૦

ઈન

સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૭૦૯૮ ઓફ ૨૦૦૦

વિથ

સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૫૩૦૪ ઓફ ૨૦૦૨

ઈન

સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૫૩૦૩ ઓફ ૨૦૦૨

વિથ

મીસલેનીઅસ સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૯૪૯ ઓફ ૨૦૦૨

ઈન

સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૭૦૯૮ ઓફ ૨૦૦૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી એસ.જી. શાહ

સહી/—

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રીફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના

=====

મનુભાઈ ભાઈચંદ્રદાસ પટેલ અને ૧... અપીલકર્તા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૩.... પ્રતિવાદીઓ

=====

ઉપસ્થિતી:

શ્રી મેહૂલ એસ. શાહ, શ્રી ચતીન સોની સાથે વરિષ્ઠ સલાહકાર, માટે વકીલ

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ ૨

શ્રી પી. કે. જાની, એમ. એસ. રિતુ ગુરુ સાથે એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ, શ્રી

સ્વપ્નેશ્વર ગૌતમ સાથે સહાયક સરકાર,

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ ૪ માટે એ. જી. પી.

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ.જી. શાહ

તારીખ:૦૭/૦૪/૨૦૧૭

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧. વિદ્વાન વકીલ શ્રી યતિન સોની સાથેના અપીલકર્તાઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી મેહુલ એસ. શાહ અને પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ સુશ્રી રિતુ ગુરુ સાથેના વિદ્વાન વધારાના એડવોકેટ જનરલ શ્રી પી.કે. જાનીને સાંભળ્યા. સેકન્ડ અપીલના રેકૉર્ડ તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ અને અપીલ કોર્ટના રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગ્સની ચકાસણી કરી.

૨. પ્રસ્તુત અપીલકર્તાઓ એ બનાસકાંઠા @ પાલનપુરના સિવિલ જજ [સિનિયર ડિવિઝન] સમક્ષ રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૭૯/૧૯૯૩ ના અસલ વાદીઓ છે. સદર દાવો તારીખ ૩૧.૭.૧૯૯૯ ના રોજ નીચેની શરતો મુજબના ચુકાદો અને હુકમ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો;

“વાદીઓનો દાવો આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. પેરેગ્રાફ ૮[૧] નીચે માંગ્યા મુજબનો કાયમી મનાઈ હુકમ આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. વધુમાં, પેરેગ્રાફ ૮[૨] માં પ્રાર્થના કર્યા મુજબની રાહત પણ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે ૯.૧૨.૧૯૯૨ ના રોજ વાદીની ટૂક જમ કરવાનું પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ નું કૃત્ય ગેરકાયદેસર કૃત્ય હતું. વધુમાં, વાદીઓ પ્રતિવાદીઓ પાસેથી રૂ. ૫,૦૦૦/= ની ડિપોઝિટની રકમ વસૂલ કરવા માટે હકદાર છે. તેથી, પ્રતિવાદી નં. ૨ થી

જ ને આથી નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ રૂ. ૫,૦૦૦/= ની રકમ વાદીઓને પરત ચૂકવે. વધુમાં, પ્રતિવાદીઓને વાદીઓને નુકસાની પેટે રૂ. ૪,૦૦૦/= ચૂકવવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે.

વધુમાં, પ્રતિવાદી નં. ૨ થી જ એ વાદીઓને દાવાનો ખર્ચ ચૂકવવો પડશે અને દાવાનો પોતાનો ખર્ચ ભોગવવો પડશે. તે મુજબ ડિક્રી તૈયાર કરવામાં આવે.

આંક-૩૮ નીચેની અરજીના સંબંધમાં, પ્રતિવાદી નં. ૨ થી જ એ મનાઈ હુકમનો ભંગ કર્યો છે. તેથી, આંક-૩૮ નીચેની અરજી આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે અને પ્રતિવાદી નં. ૨ થી જ સિવિલ જેલમાં મોકલવા માટે જવાબદાર છે. તેથી, પ્રસ્તુત અદાલત દ્વારા આંક-૫ નીચે પસાર કરાયેલા આદેશના મનાઈ હુકમનો ભંગ કરવા બદલ હું તેમને ૭ દિવસ માટે સિવિલ જેલમાં મોકલવાનો આદેશ કરું છું. તેથી, આ અરજી પણ તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

પ્રસ્તુત અરજીના સંદર્ભમાં ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નથી.”

૩. આમ, જ્યારે વાદીઓની તરફેણમાં પેરેગ્રાફ ૮[૧] અને ૮[૨] મુજબ રાહત મંજૂર કરવામાં આવી હતી, ત્યારે દાવામાં આવી પ્રાર્થના કલમનો સંદર્ભ અહીં આપવો અને યાદ કરવો મહત્વપૂર્ણ છે. આંક-૧ પરના દાવાની ચકાસણી પુષ્ટિ કરે છે કે પેરેગ્રાફ ૮[૧] માં, અપીલકર્તાઓ – વાદીઓએ પ્રતિવાદી સામે સર્વે

નં. ૫૧/૧ અને ૫૧/૨ ની ૪ હેક્ટર અને ૫૫ આર.એ. જમીન કે જેના માટે વાદીઓની તરફેણમાં પટ્ટો [લીઝ] મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો ત્યાં ઉત્પન્ન કરવાથી રોકવા માટે કાયમી મનાઈ હુકમની માંગણી કરી છે અને ઉત્પન્ન કરેલ સામગ્રી / પથ્થરો ટ્રકમાં ભરીને લઈ જતા પ્રતિવાદીઓને અટકાવવા માટે તેમજ આવી તમામ સામગ્રી અને વાહનો જપ્ત કરવાથી પ્રતિવાદીઓને રોકવા માટે પણ માંગણી કરી છે.

જ. પેરેગ્રાફ ૮[૨] માં, અપીલકર્તાઓ – વાદીઓએ ૯.૧૨.૧૯૯૨ ના રોજ વાદીઓની ટ્રક જપ્ત કરવાના પ્રતિવાદીઓના કૃત્યને ગેરકાયદેસર જાહેર કરવામાં આવે તેવી ઘોષણા માટે માંગણી કરી છે.

પ. ઉપરોક્ત પ્રાર્થનાઓ કે જે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી ઉપરાંત, વાદીઓએ દાવાની પેરેગ્રાફ ૮[૩] માં પણ પ્રતિવાદીઓને ડિપોઝિટ પેટે ચૂકવેલ રૂ. ૫,૦૦૦/= ની રકમ પરત કરવાનો અને ૯.૧૨.૧૯૯૨ થી પટ્ટા પરની મિલકતનો ઉપયોગ કરવા દેવા ન બદલ વળતર તરીકે રૂ. ૫,૦૦૦/= ની રકમનું મેસને પ્રોફિટ [મેસને પ્રોફિટ] ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવા માંગણી કરી હતી. આવી રાહત પણ વાદીઓની તરફેણમાં મંજૂર કરવામાં આવી હતી.

ડ. તે નિર્વિવાદ હકીકત છે કે અપીલકર્તાઓ – વાદીઓએ આ પ્રકારનો દાવો દાખલ કર્યો હતો કારણ કે કલેક્ટર, બનાસકાંઠા @ પાલનપુર દ્વારા તેમને ૯.૪.૧૯૯૨ થી અને તે દિવસથી ૧૦ વર્ષ માટે ઉપરોક્ત જમીન પટ્ટા પર

જાળવવામાં આવી હતી. પટ્ટા પરની જમીન બનાસકાંઠા જિલ્લાના ધાનેરા તાલુકાના રાજકોટ ગામ ખાતે આવેલી છે. પટ્ટાનું કરારનામું વાદી નં. ૧ અને પ્રતિવાદી - સરકાર વચ્ચે કલેક્ટર કચેરી, બનાસકાંઠા @ પાલનપુર ખાતે ૮.૫.૧૯૯૨ ના રોજ નિસ્પાસીદ [કરવામાં આવ્યું] હતું. તે જ રીતે વાદી નં. ૨ ની તરફેણમાં પણ ૫.૫.૧૯૯૨ ના રોજ પટ્ટાનું કરારનામું કરવામાં આવ્યું હતું. સદર પટ્ટો ગુજરાત ગૌ સેવા નિયમો, ૧૯૯૬ હેઠળ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો અને વાદીને પટ્ટા પર આપવામાં આવેલી જમીનના નકશા પટ્ટાના કરાર સાથે જોડવામાં આવ્યા હતા. આવા નકશા પ્રતિવાદીઓ દ્વારા પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યા હતા અને પટ્ટાવાળા વિસ્તારનો વિસ્તાર દર્શાવવાના હેતુ માટે ડિસ્ટ્રિક્ટ ઇન્સ્પેક્ટર લેન્ડ રેકૉર્ડ્સ [ટૂંકમાં 'ડી.આઈ.એલ.આર.'] દ્વારા દોરવામાં આવ્યા હતા અને તેના પર કલેક્ટરે સહી કરી હતી અને તે પટ્ટાના કરારનો અભિન્ન ભાગ હતો. પંથવાડાના સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા ૨૮.૫.૧૯૯૨ ના રોજ વાદીને પટ્ટાવાળી જમીનનો કબજો સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો અને તે મુજબ, વાદી જમીનના કબજામાં હતો અને તેણે બંને પટ્ટાવાળી જમીનમાંથી પથ્થરો બહાર કાઢવા માટે જમીન પર ઉત્ખનનનું કામ શરૂ કર્યું હતું. પટ્ટાના કરાર હેઠળ નક્કી કરાયેલ પટ્ટાનું ભાડું દર વર્ષે રૂ. ૨૦,૦૦૦/= હતું. તેથી, વાદી દ્વારા દર વર્ષે રૂ. ૨૦,૦૦૦/= ની ચૂકવણી કરવા પર, પ્રતિવાદીઓએ પથ્થર અને અન્ય સામગ્રી માટે જમીનનું ઉત્ખનન કરવા દેવા માટે પ્રશ્ન હેઠળની જમીનનો કબજો વાદીને મંજૂર કર્યો હતો અને સુપરત કર્યો હતો.

૭. જોકે, ૯.૧૨.૧૯૯૨ ના રોજ, સરકારના વન વિભાગના અધિકારીઓ હોવાથી પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ એ પટ્ટાવાળી જમીનમાંથી ઉત્ખનન કરેલા પથ્થરો ભરેલી વાદીની ટ્રકને અટકાવી હતી અને ધાનેરા તાલુકાના ડેરિ ગામ ખાતે તેમની કચેરી પર ટ્રક જપ્ત કરી હતી. પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ એ જી.જે.-૩ટી-૬૫૬૮ નંબરની સદર ટ્રકને સામગ્રી સાથે નવ દિવસ સુધી પોતાની પાસે રાખી હતી અને માત્ર ૧૯.૧૨.૧૯૯૨ ના રોજ, તેમણે વાદી પાસેથી રૂ. ૫,૦૦૦/= ની ડિપોઝિટ સામે અને રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/= ના બોન્ડ સામે તે મુક્ત કરી હતી. આવી જમી માટે, પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ દ્વારા એવું ખુલાસો કરવામાં આવ્યો હતો કે પટ્ટા દ્વારા વાદીને ફાળવવામાં આવેલા સર્વે નંબરો ભીલાચલ ગામના સંરક્ષિત જંગલના છે. તેથી, વન કાયદા મુજબ, તે ગુનો છે. પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ એ સ્વીકારવા તૈયાર ન હતા કે વાસ્તવમાં કલેક્ટરે પોતે વાદીને જમીન પટ્ટા પર આપી છે.

૮. જ્યારે પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ એ વાદીને આગળનું ઉત્ખનન કરતા અટકાવ્યા અને તેથી, વાદીએ તેમનું કામ બંધ કરવું પડ્યું અને વન વિભાગના અધિકારીઓ દ્વારા કરવામાં આવતી અડચણ વિશે જાણ કરીને ૨૮.૧.૧૯૯૩ ના રોજ કલેક્ટરને પત્ર લખ્યો. સદર વિવાદ પર, કલેક્ટરે સર્વે નંબરોની સંયુક્ત માપણી કરાવવાનું નક્કી કર્યું અને ડી.આઈ.એલ.આર. કચેરી દ્વારા ૧૬.૩.૧૯૯૩ ના રોજ આવી પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવી હતી. માપણી સમયે, સરકારી સર્વેયર અને સર્કલ ઈન્સ્પેક્ટર, પંચવાડા હાજર હતા અને જમીનની સીમાઓ નક્કી

કરવામાં આવી હતી અને તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી કે વાદીઓ માત્ર પટ્ટાવાળી જમીન પર જ ઉત્પન્નનું કામ કરી રહ્યા છે. તેથી, કલેક્ટર, બનાસકાંઠા @ પાલનપુર દ્વારા તેના તારીખ ૧૯.૪.૧૯૯૩ ના પત્ર દ્વારા વાદીઓને તે જ બાબતની જાણ કરવામાં આવી હતી અને વન વિભાગને પણ વાદીઓને ઉત્પન્નન કરતા ન અટકાવવા માટે જાણ કરવામાં આવી હતી. પરંતુ ફરીથી ૨૪.૪.૧૯૯૩ ના રોજ, પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ એ તેમના અધિકારીઓ સાથે વાદીઓને જાણ કરી કે તેઓ વાદીઓને જમીનમાંથી પથ્થરો લઈ જવા દેશે નહીં અને જો વાદીઓ ઉત્પન્નનું કામ કરશે, તો તેમની ટ્રક અને સામગ્રી ટાંચમાં લેવામાં આવશે અને જપ્ત કરવામાં આવશે, અને તેથી, વાદીઓ ત્યારથી ઉત્પન્નનું કામ કરી શક્યા ન હતા. વાદીઓ દ્વારા દાવામાં વધુમાં દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે આ તમામ પાંચ મહિના માટે, વાદીઓએ ઉત્પન્નન વગર સરકારને ભાડું ચૂકવવું પડ્યું છે. તે નિર્વિવાદ હકીકત છે કે પટ્ટાવાળી જમીન પર કામ કરવા માટે વાદીઓને પરવાનગી આપવા અને વાદીઓને અડચણ ન કરવા અંગે પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ ને કલેક્ટરની સૂચનાઓ હોવા છતાં, વન વિભાગના અધિકારીઓએ તેમની અડચણો ચાલુ રાખી હતી.

૯. સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ દાવાની સુનાવણી દરમિયાન, પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ એ દાવો કર્યો હતો કે પટ્ટો મંજૂર કરતા પહેલા, કલેક્ટરે વન કાયદા મુજબ વન વિભાગની સંમતિ લીધી ન હતી. એવો પણ દાવો કરવામાં આવે છે કે કેન્દ્ર સરકારની પરવાનગી પણ જરૂરી છે. એવો પણ દાવો કરવામાં આવે છે કે સર્વે નં.

૫૧[૨] ના પટ્ટાની આડમાં, વાદીઓ ૨૧૩૧ એકર અને ૨૯ ગુંઠા જમીન ધરાવતા સર્વે નં. ૪૨[૩૨] માં પ્રવેશી રહ્યા હતા જે સંરક્ષિત જંગલ છે અને જંગલ વિસ્તારમાં ગેરકાયદેસર રીતે ઉત્પન્નન કર્યું હતું. એવો પણ દાવો કરવામાં આવે છે કે રાજકોટ ગામ એ ભીલાચલ ગામને બિલકુલ અડીને આવેલું છે જ્યાં ભીલાચલ ગામનું સર્વે નં. ૧૦૪[૩૨] સંરક્ષિત જંગલ આવેલું છે જે ભારતીય વન અધિનિયમની કલમ ૩૦ હેઠળ સંરક્ષિત છે. એવો પણ દાવો કરવામાં આવે છે કે તારીખ ૨૩.૨.૧૯૬૧ ના હુકમ દ્વારા, સરકારે વન કાયદાઓ હેઠળ યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસર્યા પછી આવા વિસ્તારને પ્રતિબંધિત વિસ્તાર તરીકે જાહેર કર્યો છે, અને તેથી, કોઈપણ વ્યક્તિને આવા વિસ્તારમાં પ્રવેશવાની અથવા આવા વિસ્તારમાંથી કોઈપણ વસ્તુ લઈ જવાની મંજૂરી નથી. એવો પણ દાવો કરવામાં આવે છે કે સેટલમેન્ટ ઓફિસરે બંને ગામોને અલગ કર્યા છે અને સીમાઓ નક્કી કરવામાં આવી છે અને, તેથી, ભલે તે સ્પષ્ટ હતું કે પટ્ટાવાળી જમીન વન વિસ્તારમાં આવેલી નથી, વાદીઓ સર્વે નં. ૫૨[૧] ના પટ્ટાના બહાના હેઠળ સર્વે નં. ૪૨[૩૨] અને ૧૦૪[૩૨] માં પ્રવેશી રહ્યા છે, અને તેથી, વાહન અને માલની જમી સહિતની કાર્યવાહી કરવી પડશે.

૧૦. બચાવમાં અન્ય કેટલાક ટેકનિકલ મુદ્દાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા.

૧૧. સિવિલ જજ [સિનિયર ડિવિઝન] દ્વારા ૨૧ જેટલા મુદ્દાઓ તારવવામાં આવ્યા હતા અને તેમાંથી મોટાભાગના મુદ્દાઓ વાદીઓની તરફેણમાં છે જેથી તેની પુષ્ટિ થાય કે સરકારે સર્વે નં. ૫૨/૧ અને ૫૨/૨ ની ૪ હેક્ટર, ૫૧

આર.એ. અને ૧૫ ચોરસ મીટર જમીન તેના પ્રમાણિત નકશા સાથે ફાળવી છે. સિવિલ કોર્ટ દ્વારા એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે વાદીઓને સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા મુકદ્દમાની જમીનનો કબજો સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, વાદીઓ મુકદ્દમાની જમીનના કબજામાં હતા.

૧૨. જ્યારે તમામ સંબંધિત મુદ્દાઓ વાદીઓની તરફેણમાં હતા ત્યારે સિવિલ કોર્ટે ઉપરોક્ત શરતો મુજબ દાવો મંજૂર કર્યો હતો જે અહીં ઉપર પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યો છે. તે હેતુ માટે, સિવિલ કોર્ટે કલેક્ટર દ્વારા આપેલા પટ્ટાના કરાર અને પટ્ટાના કરાર સાથે જોડેલા નકશા પર આધાર રાખ્યો છે.

૧૩. દાવો દાખલ કરવાની તારીખે મંજૂર કરવામાં આવેલ વચગાળાની રાહત અને અદાલતના આવા નિર્દેશના ભંગને ધ્યાનમાં રાખીને, એવું લાગે છે કે વાદીઓએ કસૂરવાર અધિકારીઓ સામે કાર્યવાહી કરવા માટે ઓર્ડર ૩૯ – નિયમ ૨[સી] હેઠળ સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ આંક-૩૮ પર અરજી દાખલ કરી છે. આવી અરજી દાવાની સાથે નક્કી કરવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી, અંતિમ હુકમમાં, આવી અરજી પણ એવું ઠરાવીને મંજૂર કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી નં. ૨ થી ૪ એ મનાઈ હુકમનો ભંગ કર્યો છે અને તેથી, તેઓ સિવિલ જેલમાં મોકલવા માટે જવાબદાર હતા, અને તેથી, અદાલત દ્વારા આંક-૫ નીચેના મનાઈ હુકમના આદેશનો ભંગ કરવા બદલ તેમને સાત દિવસ માટે સિવિલ જેલમાં મોકલવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. જોકે, પ્રતિવાદી નં. ૨ થી ૪ એ કોઈ વ્યક્તિગત વ્યક્તિ નથી પરંતુ અનુક્રમે નાયબ વન સંરક્ષક, રેન્જ ફોરેસ્ટ

ઓફિસર અને વન સંરક્ષક છે. તે હદ સુધી, અદાલતના મનાઈ હુકમના ભંગ અંગે પુરાવા હોવા છતાં, આવા ડિક્રીના સમયે પણ તેનું અમલીકરણ મુશ્કેલ હશે અને ખાસ કરીને, કારણ કે આદેશ વર્ષ ૧૯૯૯ માં એટલે કે ૧૮ વર્ષ પહેલાં એ ખાતરી કર્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હતો કે કોને સિવિલ જેલમાં મોકલવાના છે.

૧૪. રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૭૯/૧૯૯૩ માં તારીખ ૩૧.૭.૧૯૯૯ ના રોજ ઉપર દર્શાવેલ ચુકાદો બનાસકાંઠા @ પાલનપુરના જિલ્લા અદાલત સમક્ષ રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૬૨/૧૯૯૯ દાખલ કરીને માત્ર ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા કલેક્ટર મારફતે જ નહીં પરંતુ પ્રતિવાદી નં. ૨ થી જ દ્વારા પણ પડકારવામાં આવ્યો છે, જેમાં, તારીખ ૩૧.૧.૨૦૦૦ ના રોજ ચુકાદો અને હુકમ દ્વારા, સહાયક ન્યાયાધીશે અપીલ મંજૂર કરતી વખતે સિવિલ કોર્ટના તારીખ ૩૧.૭.૧૯૯૯ ના ચુકાદાને રદ કરીને અપીલકર્તાઓ – વાદીઓનો દાવો ફગાવી દીધો છે. અપીલ કોર્ટે સમાન ચુકાદો અને તારીખ ૩૧.૭.૧૯૯૯ ના હુકમ દ્વારા આંક-૩૮ નીચેનો હુકમ પણ રદ બાતલ કર્યો છે.

૧૫. અપીલ મંજૂર કરતી વખતે, અપીલ કોર્ટે સિવિલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા હકીકતના તારણને ઉલટાવી દીધું છે કે સર્વે નં. ૫૧/૧, ૫૧/૨ અને ૫૩ માં ઉત્ખનનનું કામ કરવામાં આવી રહ્યું છે જેના દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું હતું કે વાદીઓ ફક્ત તે જ સર્વે નંબરોમાં ઉત્ખનન કરી રહ્યા હતા. આમ, અપીલ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે ઉત્ખનનનું કામ સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ માં કરવામાં આવી રહ્યું હતું જે મુદ્દો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નકારાત્મક રાખવામાં આવ્યો હતો. એ જ રીતે, અપીલ કોર્ટે

ઠરાવ્યું છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે અદાલતના તિરસ્કાર માટે સંબંધિત પ્રતિવાદીઓને દોષી ઠેરવવામાં ભૂલ કરી છે જે વ્યવહારિક રીતે મનાઈ હુકમના આદેશનો ભંગ છે. જ્યારે, વૈધાનિક નોટીસ, દાવાની જાળવવાપાત્રતા વગેરે અંગેના બાકીના ટેકનિકલ મુદ્દાઓ અપીલ કોર્ટ દ્વારા અસંતુલિત રાખવામાં આવ્યા છે અને અસલ વાદીઓની તરફેણમાં રાખવામાં આવ્યા છે.

૧૬. આમ, હવે અપીલમાં આક્ષેપિત ચુકાદો અને ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાંથી જે મુખ્ય મુદ્દો ઉદ્ભવે છે તે વ્યવહારિક રીતે હકીકતોના નિર્ધારણ પર આધારિત છે જ્યારે બંને નીચલી અદાલતોએ તેને અલગ અલગ રીતે રાખ્યું છે. ચોક્કસ બનવા માટે, ટ્રાયલ કોર્ટે તેની સમક્ષના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી એવું ઠરાવ્યું કે અપીલકર્તાઓ – વાદીઓ બનાસકાંઠા @ પાલનપુર જિલ્લાના ધાનેરા તાલુકાના રાજકોટ ગામના રેવન્યુ સર્વે નં. ૫૨/૧, ૫૨/૨ અને ૫૩ ની જમીનનું ઉત્પન્ન કરી રહ્યા હતા. જ્યારે, અપીલ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે અપીલકર્તાઓ – વાદીઓ ભીલાચલ ગામના સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ નું ઉત્પન્ન કરી રહ્યા હતા. તે નિર્વિવાદ હકીકત છે કે સર્વે નંબરોના આ બંને સમૂહો વચ્ચે કોઈ સામાન્ય સીમા નથી એટલે કે એક બાજુ સર્વે નં. ૫૨/૧, ૫૨/૩ અને ૫૩ અને બીજી બાજુ, સર્વે નં. ૧૦૪.

૧૭. અયોગ્ય મૂલ્યાંકનને કારણે અને અપીલ કોર્ટ દ્વારા ચોક્કસ નકશા પર આધાર રાખવાને કારણે આ પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ રહી છે જે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ક્યારેય સાબિત થયો ન હતો અને વાસ્તવમાં તે વાદીઓ અને

ડી.આઈ.એલ.આર. તેમજ પ્રતિવાદી નં. ૧ ગુજરાત રાજ્યની જાણ વગર માત્ર પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ દ્વારા જ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૮. કમનસીબે, ટ્રાયલ કોર્ટે પુરાવાની વિગતવાર ચર્ચા કરી હોવા છતાં, અપીલ કોર્ટે, તેના ટૂંકા ચુકાદામાં, એવા દસ્તાવેજ પર આધાર રાખ્યો છે જે સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ માં ઉત્પનનનું કામ ચાલી રહ્યું છે તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ સાબિત થયો નથી.

૧૯. આશ્ચર્યજનક રીતે, અપીલ કોર્ટે નીચેની હકીકતોને સ્વીકૃત અને સાબિત માની લીધી હોવા છતાં, વન જમીન સંરક્ષિત સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ માં ચાલતા અસાબિત ઉત્પનન કાર્ય પર આધાર રાખીને, પરંતુ તેમ છતાં, અપીલ કોર્ટ પાસે અપીલકર્તાઓ – વાદીઓનું સંસ્કરણ ઉમેરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ નથી કે આવી જમીનનો કબજો પંચવાડાના સર્કલ ઈન્સ્પેક્ટર દ્વારા સુપરત કરવામાં આવ્યો છે અને તે રાજકોટ ગામની છે અને સર્વે નં. ૫૨/૧, ૫૨/૨ અને ૫૩ ધરાવે છે. આક્ષેપિત ચુકાદાના પેરાગ્રાફ ૫ માં ટાંક્યા મુજબ અપીલ કોર્ટ દ્વારા સ્વીકૃત those [તે] હકીકતો નીચે મુજબ છે: –

“૧. વાદી નં. ૧ અને ૨ ને કલેક્ટર, બી.કે. જિલ્લા દ્વારા ૧૦ વર્ષના સમયગાળા માટે તા. ૮.૪.૧૯૯૨ થી આંક-૧૦૪ અને ૧૧૧ મુજબ રાજકોટ ગામના રેવન્યુ સર્વે નં. ૫૩ પૈકી ૨ હેક્ટર અને સર્વે નં. ૫૨/૧ અને ૫૨/૨, ૪ હેક્ટર, ૫૧ આર.એ. ૧૫ ચોરસ મીટર, તા. ધાનેરામાંથી

ખાણોનું ઉત્પન્ન કરવા માટે પટ્ટો ફાળવવામાં આવ્યો છે.

૨. વાદી નં. ૧ અને ૨ દ્વારા આંક-૧૧૦ અને ૧૧૨ મુજબ પટ્ટાનો દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો છે.

૩. આંક-૧૧૦ અને ૧૧૨ મુજબ, ભીલાચલ ગામની સીમા પટ્ટાવાળી જમીનની પૂર્વ બાજુ તરફ છે.

૪. આંક-૧૫૩ પર રજૂ કરાયેલ જાહેરનામા મુજબ ભારતીય વન અધિનિયમની કલમ ૨૦ હેઠળ ભીલાચલ ગામનો સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ જંગલની જમીન તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.

૫. તારીખ ૯.૧૨.૧૯૯૨ ની ઘટનામાંથી મુકદ્દમાનું મૂળ કારણ ઉદ્ભવે છે જ્યારે વન અધિકારીએ વાદીઓને ખાણનું ઉત્પન્ન કરતા અટકાવ્યા હતા અને વાદીઓ ભીલાચલ ગામ [માળા ભાખરાવાડા] ની વન જમીન, સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ માં ઉત્પન્નનું કામ કરી રહ્યા છે તે આધારે ટ્રક નં. જી.જે.-૩ટી-૬૫૬૮ જપ્ત કરી હતી.

૬. વન સત્તાધિકારીએ ભારતીય વન અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ સંબંધિત વ્યક્તિને નોટિસ જારી કરી છે અને આંક-૧૫૫ મુજબ

એફ.આઈ.આર. પણ દાખલ કરી છે.

૭. વન વિભાગના મતે તારીખ ૧૦.૧૨.૧૯૯૨ ના પંચનામા મુજબ આંક-૧૫૬ પર, વાદીઓ વન જમીન, સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ માં ઉત્પન્નનનું કામ કરી રહ્યા છે, જ્યારે વાદી નં. ૧ અને ૨ ના મતે, આ જમીનનો કબજો સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટર, પંથવાડા દ્વારા સુપરત કરવામાં આવ્યો છે અને જમીન રાજકોટ ગામની છે, સર્વે નં. ૫૨/૧, ૫૨/૨ અને સર્વે નં. ૫૩."

૨૦. અપીલ કોર્ટે આંક-૧૫૩, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૬૩, ૧૬૪, ૧૬૫ અને ૧૭૧ પર વન વિભાગ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યા હોવાનું કહેવાય છે તે દસ્તાવેજી પુરાવાનો સંદર્ભ આપ્યો હોવા છતાં; આવા દસ્તાવેજોનો સંદર્ભ સ્પષ્ટ કરે છે કે આંક-૧૫૩ એ સરકારી જાહેરનામું છે જે અધિનિયમ હેઠળ સૂચિત વિસ્તાર તરીકે સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ દર્શાવે છે, અને સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ ને સર્વે નં. ૫૨/૧ સાથે કોઈ સીમા નથી. એ જ રીતે, આંક-૧૫૪ એ મોજે ભીલાચલનો ગામઠણ નકશો છે જે તેની પણ પુષ્ટિ કરે છે કે સર્વે નં. ૫૨ ની સીમા ક્યાંય સર્વે નં. ૫૧ ને અડતી નથી અને તેથી, પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આક્ષેપ કર્યા મુજબ જગ્યા બદલવાની કે અતિક્રમણની બહુ ઓછી તક છે. પરંતુ કમનસીબે, ઉત્પન્નનની જગ્યા સર્વે નં. ૫૨ થી આખી પહોળાઈ પાર કરીને સર્વે નંબરોની બીજી બાજુ દર્શાવવામાં આવી છે જે વ્યવહારિક રીતે શક્ય નથી. જ્યારે, આંક-૧૫૬ એ વાદીઓની ટૂંક જમી અંગેનું પંચનામું છે અને તેનાથી વિપરીત પંચનામામાં

ખુલાસો છે કે સર્વે નં. ૫૨/૧ અને ૨ ની જમીનમાં ઉત્ખનન કરવામાં આવે છે. આંક-૧૫૫ એ આવી જમીન અંગેની જાણ છે. આંક-૧૫૭ એ ફરીથી કેન્દ્ર સરકારની સ્પષ્ટ પરવાનગી વગર વન જમીનના સંદર્ભમાં કોઈપણ અધિકારીની સત્તાઓના પ્રતિબંધ અંગેનું જાહેરનામું છે. આંક-૧૬૩ અને ૧૬૪ એ નવો નકશો તૈયાર કરવા માટે ડી.આઈ.એલ.આર. ના અધિક્ષકને કલેક્ટર, બનાસકાંઠા @ પાલનપુર દ્વારા લખાયેલ પત્ર છે. આંક-૧૬૫ એ પ્રતિવાદી નં. ૨ થી ૪ દ્વારા કલેક્ટરને મોકલેલ પત્ર છે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉત્ખનન કરવામાં આવે છે તે જમીન સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ માં આવે છે. તે છેડે ઉઠાવવામાં આવેલો સમગ્ર વિવાદ એ છે કે આંક-૧૫૪ પર કોઈ નકશો ન હોવા છતાં અને આંક-૧૬૩ અને ૧૬૪ મુજબ મહેસૂલી સત્તાવાળાઓ અને વન વિભાગ દ્વારા સંયુક્ત રીતે નકશો દોરવાનો હોવા છતાં, પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ એ સ્વતંત્ર રીતે નકશો તૈયાર કર્યો છે અને તેમના તારીખ ૧૭.૪.૧૯૯૫ ના પત્ર એટલે કે આંક-૧૬૫ અને ૧૭૧ સાથે રજૂ કર્યો છે અને સદર નકશો યોગ્ય રીતે પ્રદર્શિત અને રેકૉર્ડ પર સાબિત થયો ન હોવા છતાં, માત્ર એટલા માટે કે આંક-૧૬૫ અને ૧૭૧ માં આવા નકશાનો સંદર્ભ છે અને કદાચ આવા નકશાએ સાચી સ્થિતિની પુષ્ટિ કરી ન હોવા છતાં, અપીલ કોર્ટે આવા નકશા પર આધાર રાખ્યો છે અને તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી છે કે જે જમીનનું ઉત્ખનન કરવામાં આવી રહ્યું છે તે અપીલ મંજૂર કરતી વખતે સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ ની અંદર આવે છે અને તેથી, અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં ડિકી કરવામાં આવેલો દાવો ફગાવી દીધો.

૨૧. તેથી, આવી અપીલને દાખલ કરતી વખતે, નીચે મુજબનો કાયદાનો સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્ન તારવવામાં આવ્યો હતો:

“શું પટ્ટાધારક પટ્ટાની મર્યાદા બહાર ગયો છે અને તેણે વન વિસ્તારમાં ખોદું કૃત્ય કર્યું છે તેવા આધારે વન વિસ્તારમાં ન આવતી જમીનનો પટ્ટો રદ કરવા અદાલત મુક્ત છે.”

તારીખ ૧૭.૧.૨૦૦૧ ના રોજ કાયદાનો આવો મુદ્દો તારવતી વખતે એ પણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તાઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન વકીલ આંક-૩૮ ની અરજી પર પસાર કરાયેલા આદેશ સંબંધિત છે ત્યાં સુધી આ અપીલ પર આગ્રહ રાખતા નથી.

૨૨. તેથી, આ તબક્કે, અપીલનું ક્ષેત્ર માત્ર ઉપર દર્શાવેલ કાયદાના મુદ્દા પૂરતું જ મર્યાદિત છે.

૨૩. જોકે, જો આપણે અપીલના રેકૉર્ડની સમીક્ષા કરીએ, તો માલૂમ પડે છે કે તારીખ ૧૯.૯.૨૦૧૩ ના આદેશ દ્વારા, સમકક્ષ બેંચે નીચે મુજબનો આદેશ પસાર કર્યો છે જે કાયદાના તમામ સૂચિત પ્રશ્નો પણ દર્શાવે છે.

“૧. અરજદારો – અસલ અપીલકર્તાઓએ આ અરજી દાખલ કરી છે જેમાં તેઓએ એવું સબમિટ કરીને કાયદાના કેટલાક પ્રશ્નો સૂચવ્યા છે કે તેઓ

કાયદાના સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્નો તરીકે આ બાબતમાં ઉદ્ભવે છે. એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે નીચેના પ્રશ્નો સેકન્ડ અપીલમાં ઘડીને દાખલ કરવામાં આવે.

[A] શું અણસાબિત દસ્તાવેજ એટલે કે તારીખ ૨૭.૦૩.૧૯૯૫ ના નકશા પર આધાર રાખવામાં નીચલી અપીલ કોર્ટ વાજબી હતી, જે ટ્રાયલ કોર્ટમાં પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સાબિત કરવામાં આવ્યો ન હતો.

[B] આંક-૨૪ નીચે પસાર કરાયેલા આદેશનો ભંગ કરીને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૭.૦૩.૧૯૯૫ ના નકશા પર આધાર રાખવાનું અધિકારક્ષેત્ર શું નીચલી અપીલ કોર્ટ પાસે છે.

[C] શું નીચલી અપીલ કોર્ટે એવું અવલોકન કરવામાં વાજબી હતી કે... જોકે, આ સ્થિતિ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે ઠરાવ્યું છે કે વાદીઓ વન જમીનમાં ઉત્પન્ન કરી રહ્યા નથી જે રેકૉર્ડ પરના તારણોની તદ્દન વિરુદ્ધ છે અને વધારાના ટ્રાયલ જજનું તારણ વિફૂત અને કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખરાબ જણાય છે.....

[D] વર્તમાન અપીલકર્તાએ પહાવાળી જમીન પર કે વન જમીનમાં ઉત્પન્નનું કામ કર્યું છે કે કેમ તેનો નિર્ણય રેકૉર્ડ પરના સાબિત થયેલા પુરાવાના આધારે કરવાનો રહે છે. તેમ ન કરીને, શું નીચલી અપીલ કોર્ટ

ટ્રાયલ કોર્ટના તારણને રદ કરવામાં વાજબી છે.

[E] જ્યારે પુરાવાના બે સમૂહો છે એટલે કે બે નકશા અને પંચનામું, એક અદાલતના આદેશ મુજબ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે અને બીજો પ્રતિવાદીઓ દ્વારા એકતરફી [ex-parte] તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે, ત્યારે કયા નકશા અને રિપોર્ટનું પુરાવા તરીકે વધુ મૂલ્ય હોવું જોઈએ.

[F] પ્રતિવાદીઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલ અને પુરાવા દરમિયાન સાબિત ન થયેલ નકશા આંક-૧૫૪ નું પુરાવા તરીકે વધુ મૂલ્ય છે અને તે આંક-૧૭૩ અને આંક-૧૨૨ ના નકશા તથા આંક-૧૨૨ અને આંક-૧૨૧ ના પંચનામા કરતાં વધુ વિશ્વસનીય છે.

[G] શું ટ્રાયલ કોર્ટે દાવો મંજૂર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે.

[H] શું નીચલી અપીલ કોર્ટ કોઈપણ કારણ આપ્યા કે દર્શાવ્યા વિના જરૂરી, સુસંગત અને સાબિત થયેલા પુરાવાઓની અવગણના કરવામાં અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરવામાં વાજબી છે.

૨. અરજદારો માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચતિન સોની સાથે વિદ્વાન વકીલ શ્રી મેહુલ એસ. શાહ અને પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન એ.જી.પી. શ્રી રાહુલ દવેને સાંભળ્યા.

૩. સેકન્ડ અપીલ નં. ૫૪/૨૦૦૦ કે જેના સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત નવા પ્રશ્નો કાયદાના સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્નો તરીકે સૂચવવામાં આવ્યા છે તે અગાઉથી દાખલ [admit] કરવામાં આવી છે. સદર અપીલ દાખલ કરતી વખતે, આ અદાલતે કાયદાનો સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્ન તારવ્યો છે. જ્યારે અપીલ કાયદાના સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્નો પર દાખલ કરવામાં આવી હોય અને તે આખરી સુનાવણી માટે પડતર હોય, ત્યારે આ તબક્કે, સૂચવેલા નવા પ્રશ્નોને કાયદાના નવા સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્નો તરીકે સામેલ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. આ પ્રશ્નો બાબતના દાયરામાં કાયદાના સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્નો તરીકે ઉદ્ભવે છે કે કેમ, તે સુનાવણી સમયે ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. એ સાચું હોઈ શકે છે કે અપીલકર્તાઓ તારવવામાં આવેલા પ્રશ્ન સિવાયના કાયદાના અન્ય પ્રશ્નો પણ કાયદાના સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્નો તરીકે ઉદ્ભવે છે તેવી દલીલ કરવા હકદાર છે, જોકે, સુનાવણી સમયે જ તેનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

૪. તેથી, આ અરજીનો એવું અવલોકન કરીને નિકાલ કરવામાં આવે છે કે અરજદારો-અપીલકર્તાઓને એવું રજૂ કરતા રોકવામાં આવશે નહીં કે તારવવામાં આવેલા પ્રશ્ન સિવાયના અન્ય કાયદાના સબસ્ટેન્શિયલ પ્રશ્નો પણ ઉદ્ભવે છે. જો આ સિવિલ અરજીમાં માંગ્યા મુજબની પ્રાર્થના સુનાવણી દરમિયાન રજૂ કરવામાં આવે, તો સામા પક્ષને તક આપ્યા પછી બાબતમાં સામેલ હકીકતો અને વિવાદના સંદર્ભમાં કાયદા અનુસાર

તેની વિચારણા કરવામાં આવશે.”

૨૪. તેથી, કાયદા અને હકીકતોનો મિશ્ર પ્રશ્ન હોવા છતાં, ઉપરોક્ત દર્શાવેલ અતિરિક્ત કાયદાકીય પ્રશ્નોની વિચારણા સહિત તમામ મુદ્દાઓ પર બંને પક્ષો દ્વારા વિગતવાર દલીલો કરવામાં આવી છે. જોકે, હકીકત એ રહે છે કે હવે રેકૉર્ડ પરથી એ એકદમ સ્પષ્ટ છે કે અપીલ કોર્ટે આંક-૧૫૪ નો નકશો અને આંક-૧૬૫ માં દર્શાવેલ નકશો રેકૉર્ડ પર યોગ્ય રીતે સાબિત થયા ન હોવા છતાં, અપીલ મંજૂર કરવાનો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે. જ્યારે એ બાબત સંપૂર્ણપણે સાચી છે કે અપીલ કોર્ટે એવા દસ્તાવેજો પર આધાર રાખ્યો છે જે રેકૉર્ડ પર સાબિત થયા નથી, ત્યારે તમામ રીતે, અપીલમાં આક્ષેપિત આદેશમાં દખલગીરી કરવાની જરૂર છે.

૨૫. ઉપરોક્ત સ્પષ્ટતાને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાઓની ફરિયાદ નિવારવા અને વર્ષ ૧૯૯૩ થી પડતર રહેલા અને વડી અદાલત સમક્ષ છેલ્લા ૧૬ વર્ષથી ચાલી રહેલા આવા વિવાદનો અંત લાવવાનો માર્ગ શોધવા માટે, રેકૉર્ડ પર સાચું ચિત્ર મેળવવા માટે કેટલાક આદેશો દ્વારા પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. તે હેતુ માટે, તારીખ ૨૨.૩.૨૦૧૬, ૫.૫.૨૦૧૬ અને ૧૦.૧.૨૦૧૭ ના આદેશ દ્વારા વિવિધ નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. આવી પ્રક્રિયા દરમિયાન, સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા અલગ અલગ નુકશાઓ દોરવામાં આવ્યા છે અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યા છે. જોકે, આખરે, અદાલતની બહાર અથવા અદાલતની મધ્યસ્થીથી પણ વિવાદનો બિનહરીફ ઉકેલ લાવવા માટે પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ

સહમતિ સાધી શકાઈ નથી, એ જોવા માટે કે જ્યારે વાદીઓને કલેક્ટર દ્વારા જ જમીન ફાળવવામાં આવી હોય અને તે પણ ભાડું સ્વીકારીને પટ્ટાનો દસ્તાવેજ સંપાદિત કરીને, અને ખાસ કરીને જ્યારે સદર સર્વે નં. ૫૨/૧ અને ૫૨/૨ એ વન જમીન અથવા સર્વે નં. ૧૦૪/૩૨ નો ભાગ બનતો ન હોય, તો શું વાદીઓને આજે પણ યોગ્ય જમીન ફાળવી શકાય. જોકે, સરકાર આવા પાસા પર વિચાર કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે તેનું મુખ્ય કારણ એ છે કે હવે સરકારના નીતિગત નિર્ણય અને આવા ઉત્પન્નન કાર્ય અંગે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને અનુસરીને બોલીઓ મંગાવ્યા વિના માત્ર વહીવટી આદેશ દ્વારા મનસ્વી રીતે તેની પરવાનગી આપી શકાય નહીં અને જ્યાં સુધી વન જમીનનો સંબંધ છે, ત્યાં ઉત્પન્નન કરવાની કે વન પેદાશ એકત્રિત કરવાની અને લઈ જવાની કોઈ પણ અન્ય પ્રવૃત્તિ કરવા પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ છે.

૨૬. તેથી, હવે એકમાત્ર વિકલ્પ અપીલનો તેના ગુણદોષ પર નિર્ણય કરવાનો રહે છે. તે કિસ્સામાં, અહીં ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, રેકૉર્ડ પર પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ પુરાવા રહેલા છે એટલે કે આક્ષેપિત આદેશ કે અપીલ કોર્ટે, અપીલ મંજૂર કરવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે, એવા દસ્તાવેજ પુરાવા પર આધાર રાખ્યો હતો જે કાં તો સાબિત થયા જ ન હતા અથવા યોગ્ય રીતે સાબિત થયા ન હતા અને તે યોગ્ય રીતે પૂરા પાડવામાં આવ્યા ન હોવા છતાં, તેને રેકૉર્ડ પર સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા અને તેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૨૭. આમ, એવી પરિસ્થિતિ નિર્માણ પામી છે જ્યાં હકીકતલક્ષી પાસાઓ પર,

નીચલી બંને અદાલતો એટલે કે સિવિલ કોર્ટ તેમજ અપીલ કોર્ટ અલગ અલગ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી છે. તેથી, હાલમાં, નીચલી બંને અદાલતો દ્વારા હકીકતોના સમાન તારણોનો [concurrent findings] કોઈ કેસ નથી જે સેકન્ડ અપીલમાં આક્ષેપિત ચુકાદાને રદ કરવા માટે અધિકારક્ષેત્રના સંપૂર્ણ પ્રતિબંધમાં પરિણમે, જ્યારે રેકૉર્ડ પર પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ સાબિત થાય છે કે જે દસ્તાવેજી પુરાવા યોગ્ય રીતે સાબિત થયા ન હતા તેના પર અપીલ કોર્ટે આધાર રાખ્યો છે.

૨૮. ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, સહાયક ન્યાયાધીશ, બનાસકાંઠા @ પાલનપુર દ્વારા રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૬૨/૧૯૯૯ માં આક્ષેપિત ચુકાદાને રદ કરીને અપીલ મંજૂર કરવાની જરૂર છે. એકવાર અપીલ મંજૂર થઈ જાય પછી, સિવિલ કોર્ટનો ચુકાદો આપોઆપ પુનઃસ્થાપિત થઈ જશે. જોકે, રેકૉર્ડ પરથી ઉદ્ભવતી હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, એવું લાગે છે કે આવા ચુકાદાનું અમલીકરણ સરળ રહેશે નહીં અને તેનાથી કેટલાક વધુ પ્રશ્નો ઉદ્ભવી શકે છે. તેથી, માત્ર મુકદ્દમાબાજીનો નહીં પરંતુ વ્યવહારિક રીતે વિવાદનો ઉકેલ લાવવો જરૂરી છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, કોઈપણ પક્ષકારના કાનૂની અધિકારનો ભંગ કે બહુવિધ મુકદ્દમાબાજી ન થાય તે જોવા માટે યોગ્ય નિર્ધારણ જરૂરી છે. તે હેતુ માટે, તારીખ ૧૯.૯.૨૦૧૩ ના આદેશ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નોના જવાબો નીચે મુજબ આપવાની જરૂર છે:

[A] અણસાબિત દસ્તાવેજ એટલે કે તારીખ ૨૭.૦૩.૧૯૯૫ ના નકશા

પર આધાર રાખવામાં અપીલ કોર્ટ વાજબી નથી.

[B] આવા અણસાનિત દસ્તાવેજ પર આધાર રાખવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર અપીલ કોર્ટ પાસે નથી.

[C] અપીલ કોર્ટ દ્વારા હકીકતલક્ષી નિર્ધારણ રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની વિરુદ્ધ છે.

[D] જો હકીકતલક્ષી નિર્ધારણ વાદીની તરફેણમાં હોય તો ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને રદ કરી શકાય નહીં.

[E] દસ્તાવેજોના બે સમૂહો પૈકી, ખાસ કરીને નકશામાં, પ્રતિવાદીઓ દ્વારા પોતાની જાતે એકતરફી [ex-parte] તૈયાર કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજ સામે અદાલતના નિર્દેશ અનુસાર તૈયાર કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજો અને નકશા પર આધાર રાખવાની જરૂર છે.

[F] આંક-૧૫૪ નું પુરાવા તરીકેનું મૂલ્ય આંક-૧૨૧, ૧૨૨ અને ૧૭૩ કરતાં વધુ ન હોઈ શકે કારણ કે આંક-૧૫૪ એ પ્રતિવાદી દ્વારા પોતાની જાતે એકતરફી [ex-parte] તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે જ્યારે બાકીના દસ્તાવેજો તમામ પક્ષકારોની હાજરીમાં અને અદાલતના નિર્દેશ મુજબ તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે.

[G] ટ્રાયલ કોર્ટે દાવો મંજૂર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી.

[H] અપીલ કોર્ટે કોઈ કારણ આપ્યા વિના જરૂરી, સુસંગત અને સાબિત થયેલા પુરાવાની અવગણના કરી છે અને અણસાબિત દસ્તાવેજો પર આધાર રાખ્યો છે.

૨૯. ઉપરોક્ત તારણો અને અપીલ દાખલ કરતી વખતે તારવવામાં આવેલા કાયદાના મુદ્દાના પ્રશ્નનો ચોક્કસપણે એવો જવાબ આપી શકાય કે પટ્ટાધારક પટ્ટાવાળા વિસ્તારની બહાર ગયો છે અને તેણે વન વિસ્તારમાં ખોટું કૃત્ય કર્યું છે તેવા માત્ર આધારે વન વિસ્તારમાં ન આવતી જમીનનો પટ્ટો રદ કરવા માટે અપીલ કોર્ટ મુક્ત નથી, ખાસ કરીને, માત્ર પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ દ્વારા એકતરફી [ex-parte] તૈયાર કરવામાં આવેલા અને કાયદા અનુસાર રેકૉર્ડ પર સાબિત ન થયેલા દસ્તાવેજના આધારે.

૩૦. એકંદર પુરાવા અને રેકૉર્ડ ચોક્કસપણે પુષ્ટિ કરે છે કે સરકારના બે વિભાગો એટલે કે એક તરફ કલેક્ટર અને બીજી તરફ વન વિભાગ વચ્ચે વિવાદ છે, જોકે, બે વિભાગો વચ્ચેના આવા આંતરિક વિવાદ માટે, અપીલકર્તાઓ પટ્ટાધારકો પર એવી પરિસ્થિતિ લાધી શકાય નહીં જ્યાં તેમની મિલકતો જપ્ત કરવામાં આવી હતી અને કલેક્ટર દ્વારા પોતે જ કરવામાં આવેલા પટ્ટાના કરાર મુજબ પ્રવૃત્તિ કરતા અટકાવવામાં આવ્યા હતા. આવી પરિસ્થિતિમાં, સરકારે તેમના વિવિધ વિભાગો વચ્ચેના આંતરિક વિવાદનો ઉકેલ લાવવાનો રહે છે અને જો એવું માલૂમ

પડે કે કોઈએ પોતાના અધિકારક્ષેત્રની બહાર જઈને કામ કર્યું છે તો સરકારે તે અધિકારી સામે યોગ્ય કાર્યવાહી શરૂ કરવી જોઈએ. જોકે, તે કિસ્સામાં સરકારે યોગ્ય આદેશો દ્વારા અથવા ઓછામાં ઓછું વળતરની ચૂકવણી કરીને અને પટ્ટાવાળી જમીનના ભાડામાં સુધારો કરીને અપીલકર્તાઓ ત્રીજા પક્ષકાર તરીકેની સ્થિતિ સુધારવી પડશે.

૩૧. જોકે પટ્ટાની તારીખથી અને આક્ષેપિત ચુકાદાની તારીખથી ઘણો સમય વીતી ગયો છે અને તેથી જો અપીલ સાબિત ન થયેલા દસ્તાવેજો પર નક્કી કરવામાં આવી હોવાને કારણે મંજૂર કરવામાં આવે તો તેના પરિણામે સિવિલ કોર્ટના તારીખ ૩૧.૭.૧૯૯૯ ના ચુકાદા મુજબ વાદીઓની તરફેણમાં ડિક્રી થશે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ રીમાન્ડ કરવી સલાહભર્યું ન હોઈ શકે. જોકે, આંક-૩૮ નીચેના આદેશ અંગેની આવી ડિક્રીના નિર્દેશોમાંથી એક નિર્દેશ અપીલકર્તાઓ દ્વારા આ અપીલમાં અગાઉથી જ જતો કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી, અપીલ મંજૂર કરવાથી ટ્રાયલ કોર્ટના તારીખ ૩૧.૭.૧૯૯૯ ના ચુકાદા દ્વારા તમામ નિર્દેશો પુનઃસ્થાપિત થશે. પરંતુ ગમે તે હોય, આજ સુધીના એકંદર વિકાસને ધ્યાનમાં લેતાં, હાલમાં સિવિલ કોર્ટની આવી ડિક્રીનું અમલીકરણ મુશ્કેલ બનશે અને તેથી, અહીં ઉપર કરવામાં આવેલા અવલોકનોના આધારે નવેસરથી નિર્ણય કરવા માટે અને વાદીઓ – અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં પસાર કરી શકાય તેવો યોગ્ય આદેશ શોધવા માટે રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૬૨/૧૯૯૯ ને જિલ્લા અદાલત, બનાસકાંઠા @

પાલનપુર સમક્ષ રીમાન્ડ કરવાના નિર્દેશ સાથે તારીખ ૩૧.૧.૨૦૦૦ ના આક્ષેપિત ચુકાદાને રદ કરવો યોગ્ય રહેશે.

૩૨. ઉપરોક્ત અવલોકન અને નિર્દેશ આપવાનું કારણ એ છે કે, હાલમાં, વાસ્તવમાં વાદીઓની તરફેણમાં પટ્ટા પર આપવામાં આવેલી જમીનની ઓળખ અંગે ફરીથી એક પ્રશ્ન છે અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાને અનુસરીને, હવે, નવો પટ્ટો કરી શકાય નહીં. તેથી, જો જરૂરી હોય તો, અપીલ કોર્ટ અથવા ટ્રાયલ કોર્ટ સ્થળની સ્થાનિક તપાસ [local inspection] ની ગોઠવણ કરી શકે છે. તેની સામે, વાદીઓ સલાહ મુજબ વળતર વગેરે અંગે દાવામાં વૈકલ્પિક રાહત માંગી શકે છે.

૩૩. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલની જાળવવાપાત્રતા અંગે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલો કાનૂની મુદ્દો હવે અપીલકર્તાઓ નીચેના દૃષ્ટાંતો પર આધાર રાખી રહ્યા છે તે યાદ કરવા સિવાય મહત્વનો નથી:

[૧] સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ એસ.એન. ગોયલ, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. ૨૫૯૪ માં નોંધાયેલ

[૨] ઉમરખાન વિરુદ્ધ બિસ્મિલ્લાબી, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૨ એસ.સી. ૧૬૪૬ માં નોંધાયેલ

[૩] યુ.આર. વિરૂપાક્ષય્ય વિરુદ્ધ સર્વમ્મા અને અન્ય, એ.આઈ.આર.
૨૦૦૯ એસ.સી. ૧૪૮૧ માં નોંધાયેલ

[૪] ઈશ્વર દાસ જૈન વિરુદ્ધ સોહન લાલ, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦
એસ.સી. ૪૨૬ માં નોંધાયેલ

[૫] અબ્દુલ રહીમ વિરુદ્ધ કર્ણાટક ઈલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ, એ.આઈ.આર.
૨૦૦૮ એસ.સી. ૯૫૬ માં નોંધાયેલ

[૬] બિહાર રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ કામેશ્વર પ્રસાદ સિંહ અને અન્ય,
એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦ એસ.સી. ૨૩૦૬ માં નોંધાયેલ.

૩૪. ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, હાલમાં, રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૬૨/૧૯૯૯ માં તારીખ ૩૧.૧.૨૦૦૦ ના આક્ષેપિત આદેશને રદ કરવા સિવાય અને કાયદા અનુસાર તથા અહીં ઉપર કરવામાં આવેલા અવલોકનો મુજબ નવેસરથી નિર્ણય કરવા માટે આવી અપીલ જિલ્લા અદાલતમાં રીમાન્ડ કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ નથી.

૩૫. જો જરૂરી હોય તો, છેલ્લા એક વર્ષ દરમિયાન આ અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અનુસારના દસ્તાવેજો અને પ્લીડિંગ્સ વધુ વિચારણા માટે અપીલ કોર્ટને મોકલી શકાય છે. તે હેતુ માટે, કોઈપણ પક્ષકાર યોગ્ય નોંધ

ફાઈલ કરી શકે છે.

૩૬. મુખ્ય બાબત એટલે કે સેકન્ડ અપીલ નં. ૫૪/૨૦૦૦ ના નિકાલને ધ્યાનમાં રાખીને, જોડાયેલી સિવિલ અરજીઓ અને પરચૂરણ સિવિલ અરજીનો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

[એસ.જી. શાહ, ન્યાયમૂર્તિ]

વધુ આદેશ

અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચતિન સોની અને પ્રતિવાદીઓ માટેના વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી સ્વપ્નેશ્વર ગૌતમે આ બાબત બે દાયકા કરતાં વધુ સમયથી પડતર છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલ કોર્ટને નિર્ધારિત સમયગાળામાં અપીલનો નિર્ણય કરવાનો નિર્દેશ આપવા વિનંતી કરી છે. આવી વિનંતીને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલ કોર્ટને તારીખ ૩૧.૧૨.૨૦૧૭ ના રોજ અથવા તે પહેલાં અપીલનો નિર્ણય કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. પક્ષકારો આવા નિર્દેશોનું પાલન કરવા માટે અપીલ કોર્ટને સહકાર આપશે.

(એસ. જી. શાહ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.